

Ο ανασχεδιασμός από τον νέο αρχιτέκτονα Κυριάκο Μιλτιάδους που διακρίθηκε με το Κρατικό Βραβείο Αρχιτεκτονικής

Της **Μυρτώς Ζουμίδου**
Φώτο: **Γιώργος Χριστοφόρου / Μαρία Ευθυμίου**

Πέρασε σχεδόν μισός αιώνας από τότε που οι προσφυγικοί οικισμοί ανεγέρθηκαν στις ελεύθερες περιοχές, μετά το μαύρο καλοκαίρι του 1974, με στόχο να στεγάσουν προσωρινά χιλιάδες Ελληνοκύπριους που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους λόγω της τουρκικής εισβολής. Προσωρινή στέγαση που κράτησε μέχρι σήμερα... Κατασκευές με ευτελή υλικά με έντονο το στοιχείο της προσωρινότητας και της προοπτικής της επιστροφής των προσφύγων στις δικές τους αυλές. Στα δικά τους σπίτια, στις δικές τους περιουσίες. Κανείς δεν πίστευε ότι θα μεγάλωνε παιδιά και εγγόνια σε αυλές «δανεικές». Σήμερα, οι προσφυγικές κατοικίες αποτελούν μια τεράστια πληγή στον αστικό ιστό, αφού οι περισσότερες είναι αφημένες στον χρόνο και στην εγκατάλειψη. Η πρώτη γενιά προσφύγων φεύγει σιγά - σιγά, ενώ οι κληρονόμοι τα αφήνουν στο έλεος του χρόνου ή τα νοικιάζουν.

Σπίτια - κουτιά, σχεδόν πανομοιότυπα χωρίς κανείς να μπορεί να πιστέψει στις προοπτικές τους και να κάνει ένα «restart». Ο νεαρός αρχιτέκτονας Κυριάκος Μιλτιάδους, κατάφερε να δει «έξω από το κουτί» ενός προσφυγικού σπιτιού και να δημιουργήσει με φρέσκια ματιά, έναν βιώσιμο χώρο για τις ανάγκες στέγασης μιας νεαρής τετραμελούς οικογένειας. Παρά τις δυσκολίες και τους περιορισμούς, το αποτέλεσμα τον δικαιώνει και του αποδίδει το Κρατικό Βραβείο Αρχιτεκτονικής στην κατηγορία «Νέος Αρχιτέκτονας».

Η ιστορία του σπιτιού

Ο σημερινός ιδιοκτήτης του σπιτιού, το κληρονόμησε από τον παππού του, πρόσφυγα από την Μόρφου, ο οποίος εγκαταστάθηκε στον συνοικισμό της Αγλαντζιάς, λίγο μετά το καλοκαίρι του 1974. Μετά το θάνατο του παππού, το σπίτι παρέμεινε για δέκα χρόνια αναξιοποίητο σε μια σχεδόν ερειπωμένη και ιδιαίτερα υποβαθμισμένη κατάσταση. Το 2019 οι νέοι ιδιοκτήτες απευθύνθηκαν στον Κυριάκο Μιλτιάδους για τον ανασχεδιασμό της κατοικίας και την αναπροσαρμογή της στις σύγχρονες ανάγκες οικιστικής διαβίωσης.

Η υφιστάμενη οικονομική κρίση η οποία δημιούργησε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες για τους νέους, χωρίς να εξαιρούνται βέβαια και οι ιδιοκτήτες της κατοικίας, για την εξεύρεση προσιτής στέγης. Οι υπάρχουσες συνθήκες οδήγησαν τόσο τους ίδιους όσο και τον αρχιτέκτονα να σκεφτούν εναλλακτικούς τρόπους κατοίκησης αλλά και «κρυμμένες» προοπτικές και να μετατρέψουν σε πλεονέκτημα την κληρονομιά που άφησε πίσω του ο παππούς...

Συζητώντας με τον Κυριάκο Μιλτιάδους, μας εξηγεί πως το δημιούργημά του δεν είναι άλλη μια εντυπωσιακή κατοικία σε ένα προνομιακό οικόπεδο κάπου στα προάστια της Λευκωσίας. Πρόκειται για ένα σπίτι με συνολικό εμβαδόν 164τ.μ για μια μεσαία τάξη, νεαρή, τετραμελή οικογένεια. Αυτό που ζήτησαν εξ αρχής οι νέοι ιδιοκτήτες ήταν η ανάγκη για εσωστρέφεια και προστασία της ιδιωτικής τους ζωής από τον πυκνό και συχνά θορυβώδη αστικό περίγυρο. Υπήρχε ακόμη η ιδέα δημιουργίας ενός κρυμμέ-

Δημιουργικό lifting σ'

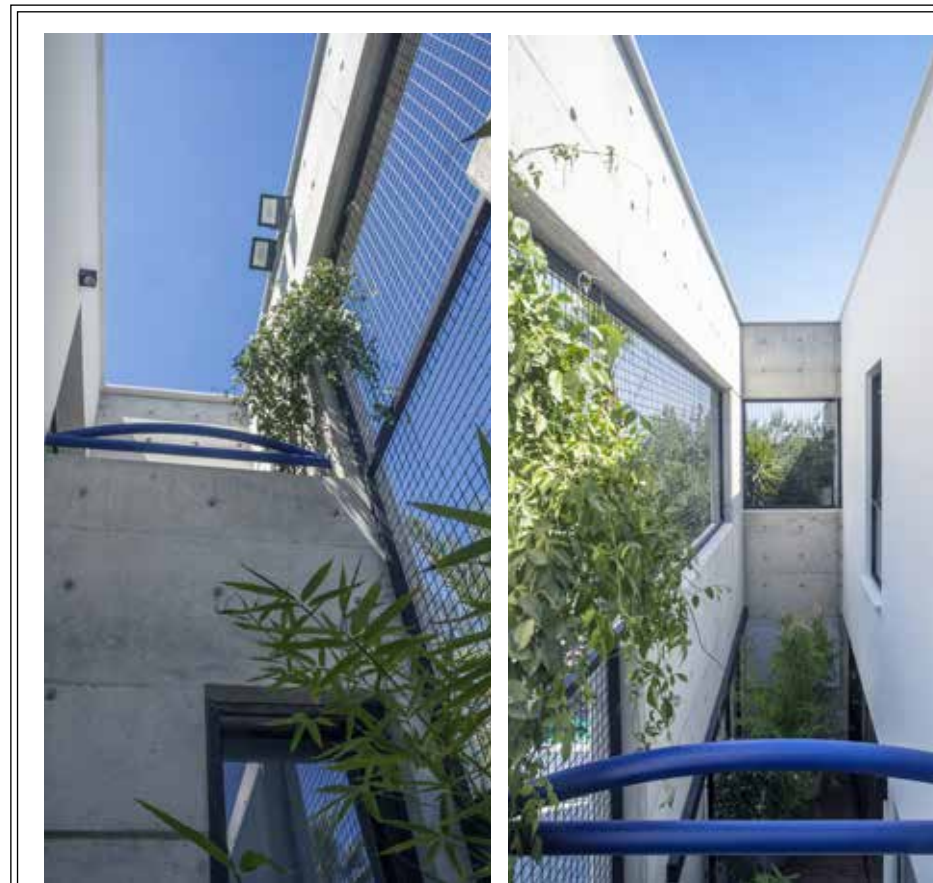
νου εσωτερικού κήπου, γύρω από τον οποίο θα οργανώνονται όλες οι καθημερινές λειτουργίες της κατοικίας. Η απάντηση στα ζητούμενα της οικογένειας ήρθε με τη δημιουργία ενός κατακόρυφου τείχους από εμφανές σκυρόδεμα το οποίο ικανοποιεί αρχικά την ανάγκη των ιδιοκτητών για ιδιωτικότητα αλλά ταυτόχρονα προσφέρει μια ποικιλία χωρικών και οπτικών εμπειριών: ελέγχει τη διέλευση του φωτός και του αέρα στο εσωτερικό της κατοικίας, προσφέρει ποικιλία οπτικών φυγών, επιτρέπει την αναρρίχηση της βλάστησης ενισχύοντας τη δημιουργία μικροκλίματος.

Τι σημαίνει να δίνεις ξανά ζωή σ' ένα σπίτι που για την προηγούμενη γενιά ήταν προσωρινό; Η εν λόγω κατοικία, μας λέει, εντάσσεται σε ένα ιδιαίτερα σύνθετο και πολύ-πλεγματο πλαίσιο. Αρχικά, οι προσφυγικοί οικισμοί σχεδιάστηκαν για έναν πολύ συγκεκριμένο σκοπό: ως προσωρινά καταλύματα με την ελπίδα ότι στο άμεσο μέλλον οι πρόσφυγες θα τα εγκαταλείψουν και θα επιστρέψουν στα σπίτια τους. Βέβαια, μέσα στην πάροδο του χρόνου έχουν εγγραφεί στη δομή αυτών των οικισμών, μνήμες,

υλικά και μη-υλικά στρώματα από τις καθημερινές πρακτικές κατοίκησης των προσφύγων αλλά και ίχνη που μαρτυρούν σκληρές από την προπολεμική ζωή τους στα κατεχόμενα χωριά τους.

Από την άλλη, οι νέες γενιές που εγκαταστάθηκαν μεταγενέστερα στους οικισμούς αυτούς, έχουν διαφορετικές αντιλήψεις, διαφορετικά βιώματα και συνεπώς οικειοποιούνται τον χώρο με διαφορετικό τρόπο. Δεν θα έλεγα λοιπόν ότι οι προσφυγικοί οικισμοί χαρακτηρίζονται μόνον από την αντίθεση ανάμεσα στο προσωρινό και το μόνιμο.

Στη σημερινή τους μορφή, οι οικισμοί μοιάζουν με πολύχρωμα μωσαϊκά που συμπυκνώνουν στη δομή τους πολλές και συνεχείς αντιθέσεις, ανάμεσα στο μόνιμο και το εφήμερο, το παρελθόν και το παρόν, την ομοιογένεια και την ετερογένεια την παρουσία και την απουσία. Το ζητούμενο για εμένα ήταν όλες αυτές οι αντιθέσεις να έρθουν σε ένα δημιουργικό διάλογο μέσα από μια αρχιτεκτονική πρόταση που δεν θα καθιλώνεται μόνον στο παρελθόν και στην αρχική εικόνα που είχαν οι κατοικίες αυτές.

Νέα πρόταση

Υπήρξαν αρκετές προκλήσεις κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της κατοικίας, μας εξηγεί ο Κυριάκος. Βρέθηκε αντιμετώπιζοντας με τους περιοριστικούς οικοδομικούς κανονισμούς που ισχύουν σε αυτές τις περιοχές όπως για παράδειγμα τα γεινιάζοντα σύνορα και ο συντελεστής δόμησης, το κοινό σύστημα αποχέτευσης και ηλεκτροδότησης, δημιουργούν ένα εξαιρετικά ασφυκτικό πλαίσιο που δεν αφήνει πολλά περιθώρια για δημιουργικές σκέψεις. Ακόμη, η ιδέα του «εφήμερου» είχε ως αναπόφευκτη συνέπεια οι υφιστάμενες κατοικίες να ανεγερθούν με πρόχειρα και ευτελή υλικά.

«Δυσκολίες και προκλήσεις αντιμετώπιστηκαν επίσης κατά τη διάρκεια ανέγερσης της κατοικίας. Μέσα στο πέρασμα του χρόνου πολλές από τις περιοχές αυτές έχουν κατά κάποιον τρόπο αποσυνδεθεί από την υπόλοιπη πόλη αναπτύσσοντας τους δικούς τους ρυθμούς, τους δικούς τους άτυπους κανόνες και τις δικές τους ιδιόμορφες πρακτικές κατοίκησης. Οπότε οποιαδήποτε «επέμβαση» σε αυτές τις περιοχές έχει ως αποτέλεσμα να προκαλεί ένα είδος αντίδρασης και μίαν αρχική αμηχανία από τους ντόπιους. Αυτή ήταν η κύρια αγω-

ένα σπίτι προσφυγικό...

Το κρατικό βραβείο νέου αρχιτέκτονα

Από το βράδυ της περασμένης Δευτέρας, ο νεαρός Κυριάκος Μιλτιάδους, είναι κάτοχος του Κρατικού Βραβείου Αρχιτεκτονικής στην κατηγορία «Νέος Αρχιτέκτονας». Ένα ορόσημο σε μια δύσκολη διαδρομή και μια ιδιαίτερα ευτυχής και συγκινητική στιγμή για τον ίδιο που ποτέ δεν περίμενε. Ονειρεύεται και προσδοκεί να συνεχίσει να κάνει αρχιτεκτονική, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, που δεν αναλώνεται σε επιδεικτικές τάσεις εντυπωσιασμού, αλλά θα διέπεται από μια βαθιά πεποίθηση να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων που την βιώνουν.

αξιοποίησης των προσφυγικών οικισμών

νία για εμένα κατά τη διάρκεια ανέγερσης του έργου: Η κατοικία να ενσωματωθεί στο περιβάλλον της με τρόπο δημιουργικό και συνάμα παραγωγικό - υποδεικνύοντας ταυτόχρονα μian εναλλακτική εικόνα για το μέλλον των προσφυγικών οικισμών. Μέχρι στιγμής το πείραμα φαίνεται να έχει πετύχει. Αυτό τουλάχιστον εισπράττω από τα σχόλια και τις αντιδράσεις, όχι απαραίτητα των αρχιτεκτόνων, αλλά κυρίως των απλών περαστικών και των κατοίκων της περιοχής τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις είναι πολύ συγκινητικά.

Η προσπάθεια αλλά και το επιτυχημένο αποτέλεσμα του νεαρού αρχιτέκτονα Κυριάκου Μιλτιάδους, δεν θα μπορούσε παρά να γεννήσει το ερώτημα, πώς θα μπορούσαν ν' αξιοποιηθούν αυτά τα αστικά τεμάχια που φέρουν ανεξίτηλα στη δομή τους τα σημάδια της φθοράς και της εγκατάλειψης ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μοιάζουν με ρωγμές που προκαλούν μια α-συνέχεια τον ιστό της πόλης; Σε μια δεύτερη ανάγνωση εύκολα μπορεί κανείς να εντοπίσει ριζικές αλλαγές στη δομή και τη λειτουργία αυτών των οικισμών κα-

θώς πλέον κατοικούνται όχι μόνο από πρόσφυγες πρώτης γενιάς αλλά και από πληθυσμούς δεύτερης ακόμα και τρίτης γενιάς που πολύ πιθανόν το όραμα της επιστροφής να μην είναι τόσο ζωντανό όσο της προηγούμενης γενιάς προσφύγων. Ακόμη, λόγω της υποβαθμισμένης κατάστασής τους, οι οικισμοί παρέχουν καταλύματα σε οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι βρίσκουν διαισθητική σε προσιτές τιμές.

Ο ίδιος, εξέφρασε την πεποίθησή ότι με τη διαμόρφωση συνεργειών μεταξύ διαφορετικών ειδικοτήτων, αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων, υφιστάμενων θεσμικών οργάνων, αλλά και με την παροχή κινήτρων στους ιδιοκτήτες, μπορεί δυνητικά να δημιουργηθεί μια βάση που θα μας ενθαρρύνει να σκεφτούμε την ιδέα της μεταμόρφωσης αυτών των υπολειμματικών τοπιών σε ζωντανές κοινότητες άμεσα ενσωματωμένες στις σύγχρονες κυπριακές πόλεις. Παράλληλα, για την επίτευξη ενός τέτοιου σύνθετου ζητήματος απαιτείται η αναδιαμόρφωση νομοθετικών ρυθμίσεων που θα ενθαρρύνει την εφαρμογή νέων προτάσεων.

Η ιδέα της μεταμόρφωσης και οι συνεργειες διαφορετικών ειδικοτήτων

